ESIMESE ASTME KOHTU MÄÄRUS (viies, laiendatud koda)

28. juuni 2004 *

Kohtuasjas T-342/99 DEP,

Airtours plc, esindaja: *solicitor* M. Nicholson, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: R. Lyal, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja,

mille esemeks on Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 6. juuni 2002. aasta otsusega kohtuasjas T-342/99: Airtours *v.* komisjon (EKL 2002, lk II-2585) komisjonilt Airtours plc kasuks välja mõistetud kohtukulude suuruse määramine,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS
(viies, laiendatud koda),

koosseisus: koja esimees P. Lindh, kohtunikud R. García-Valdecasas, J. D. Cooke, P. Mengozzi ja M. E. Martins Ribeiro,

kohtusekretär: H. Jung,

on andnud järgmise

määruse

Asjaolud, menetlus ja poolte nõuded

1 Airtours plc (määruse tegemise ajal uus ärinimi My Travel Group plc) esitas tühistamishagi, mis registreeriti Esimese Astme Kohtu kantseleis 2. detsembril 1999 ja milles paluti tühistada komisjoni 22. septembri 1999. aasta otsus, millega tunnistatakse koondumine kokkusobimatuks ühisturu ja Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga (asi IV/M.1524 — Airtours/First Choice, edaspidi „otsus"), mille avaldamisnumber on 2000/276/EÜ (EÜT 2000, L 93, lk 1).

2 Esimese Astme Kohus tühistas otsuse 6. juuni 2002. aasta otsusega kohtuasjas T-342/99: Airtours *v.* komisjon (EKL 2002, lk II-2585, edaspidi „Airtoursi kohtuotsus") ja mõistis kohtukulud välja komisjonilt.

3 Hageja palus 10. septembri 2002. aasta kirjas komisjonil hüvitada nõustajatele makstud tasud ja muud kulud ilma käibemaksuta summas 1 464 441,55 Inglise naela ning sellele summale lisanduva käibemaksu summas 253 543,47 Inglise naela ehk kokku 1 717 985,02 Inglise naela.

4 Komisjon lükkas 14. oktoobri 2002. aasta kirjaga nimetatud nõude tagasi põhjusel, et selline summa ei ole põhjendatud, ning tegi vastupakkumise, et hüvitab Airtoursil tekkinud kulud summas 130 000 Inglise naela.

5 Hageja selgitas komisjonile 30. jaanuaril 2003 saadetud kirjas, miks nõutud summad on hageja arvates põhjendatud, ja lükkas komisjoni ettepaneku 130 000 Inglise naela suuruse summa hüvitamiseks tagasi.

6 Hageja palub 4. veebruaril 2003 Esimese Astme Kohtu kantseleisse saabunud kohtukulude suuruse määramise hagiga määrata Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 92 alusel hüvitatavateks kohtukuludeks nõustajatele makstud tasude ja muude kulude eest ilma käibemaksuta 1 464 441,55 Inglise naela, millele lisandub käibemaks 253 543,47 Inglise naela, ehk kokku seega 1 717 985,02 Inglise naela.

7 Komisjon esitas 18. märtsil 2003 Esimese Astme Kohtu kantseleisse saabunud vastuses oma märkused ja palus Esimese Astme Kohtul määrata hüvitatavateks kohtukuludeks 170 000 Inglise naela, milles sisalduvad ka käesoleva menetlusega seotud kohtukulud.

Õiguslik käsitlus

8 Hageja tugineb oma kohtukulude hüvitamise nõude põhjendamisel sisuliselt kahte liiki argumentidele. Esiteks väidab hageja, et Inglise menetlusõiguse analoogia alusel on tal käesolevas asjas õigus kulude heldele kindlaksmääramisele. Teiseks on hageja seisukohal, et nõutud summa vastab kohtukulude hüvitamist käsitlevas kohtupraktikas ette nähtud kriteeriumidele ja nimetatud summa katab kulud, mille kandmine oli kõnealuses kohtuasjas vältimatu.

A. *Õigus kulude heldele kindlaksmääramisele*

Poolte argumendid

9 Hageja väidab, et tal on õigus kulude heldele kindlaksmääramisele. Hageja arvates peab hüvitatavate kohtukulude hindamisel arvesse võtma Esimese Astme Kohtu karmi kriitikat otsuse suhtes (vt Airtoursi kohtuotsus, punkt 294). Samuti rõhutab ta, et nimetatud summa hindamisel tuleb arvesse võtta tõhusa kohtuliku järelevalve vajadust, seda eelkõige koondumise üle teostatava järelevalve puhul, ja viitab selles osas Airtoursi kohtuotsuse väljakuulutamisele järgnenud komisjoni pressiteatele, mitmele ajakirjanduses avaldatud artiklile ning House of Lords Select Committee on the European Union'i 23. juulil 2002. aastal avaldatud aruandele.

10 Hageja arvates on tal Inglise menetlusõiguse analoogia alusel õigus kulude hüvitamisele kahju hüvitamise põhimõtete järgi. Talle tuleks hüvitada seega kõik kohtuvaidlusega tekitatud kohtukulud, välja arvatud juhul, kui need on ebamõistlikult suured või ebamõistlikult tekkinud. Vastasel juhul oleks kohtusse pöördujal kaebuse esitamine takistatud või see põhjustaks kulude piiramist nii, et Esimese Astme Kohtule võivad jääda esitamata kõik vajalikud faktilised, majanduslikud ja õiguslikud asjaolud, mis võimaldaksid kohtul teostada kontrolli nõuetekohaselt.

11 Komisjoni väitel ei võimalda kohtupraktika kohtukulude suurendamist selleks, et karistada kohtuvaidluse kaotanud poolt.

Esimese Astme Kohtu hinnang

12 Kodukorra artikli 92 lõige 1 sätestab:

„Kui hüvitatavate kulude üle tekib vaidlus, annab kohtuasja menetlev [E]simese [A]stme [K]ohus asjaomase poole taotlusel ja pärast vastaspoole ärakuulamist määruse, mis ei kuulu edasikaebamisele."

13 Vastavalt kodukorra artikli 91 punktile b on hüvitatavad kulud „poolte menetlusega seotud vältimatud kulud, eelkõige reisi- ja elamiskulud ning esindaja-, nõustaja- või advokaaditasud". Nimetatud sättest nähtub, et kulud kuuluvad hüvitamisele üksnes siis, kui need esiteks olid seotud Esimese Astme Kohtu menetlusega ja teiseks olid need sel eesmärgil vältimatud (24. jaanuari 2002. aasta määrus kohtuasjas T-38/95

DEP: Groupe Origny *v.* komisjon, EKL 2002, lk II-217, punkt 28, ja 6. märtsi 2003. aasta määrus liidetud kohtuasjades T-226/00 DEP ja T-227/00 DEP: Nan Ya Plastics ja Far Eastern Textiles *v.* nõukogu, EKL 2003, lk II-685, punkt 33).

14 Nimetatud põhimõtete järgi ei või hüvitatavate kohtukulude summa ületada hagejal Esimese Astme Kohtu menetlusest tekkinud vältimatute kulude summat. Hagejal ei ole seega õigust kodukorra artikli 91 punktiga b ettenähtust suurema hüvituse saamiseks tugineda Airtoursi kohtuotsuse sisule, nimetatud otsusele järgnenud komisjoni või House of Lords'i seisukohtadele või tõhusa kohtuliku kontrolli vajadusele üldisemalt.

15 Lisaks sellele tuleb rõhutada, et hüvitatavate kohtukulude summa määramise suhtes kohaldatavad reeglid sätestatakse kodukorraga ja neid ei saa analoogia alusel üle võtta hageja poolt viidatud Inglise menetlusõigusest.

16 Käesoleval juhul tuleb seega hüvitatavate kohtukulude summa määrata kodukorra artikli 91 punkti b alusel.

B. *Hüvitatavate kohtukulude summa hindamine*

17 Väljakujunenud kohtupraktika alusel puudub ühenduste kohtul õigus määrata kindlaks poolte poolt oma advokaatidele makstava tasu suurust, vaid ta võib kindlaks määrata summa, mis tuleb kohtukulude tasumise eest vastutaval poolel hüvitada. Esimese Astme Kohus ei ole kohustatud kulude määramise taotluse lahendamisel

arvestama advokaatide siseriiklikke tasumäärasid ega selle kohta asjaomase poole ja tema esindajate või nõustajate vahel sõlmitud võimalikku lepingut (8. novembri 1996. aasta määrus kohtuasjas T-120/89 DEP: Stahlwerke Peine-Salzgitter *v.* komisjon, EKL 1996, lk II-1547, punkt 27, ja 10. jaanuari 2002. aasta määrus kohtuasjas T-80/97 DEP: Starway *v.* nõukogu, EKL 2002, lk II-1, punkt 26).

18 Samuti võib väljakujunenud kohtupraktika kohaselt Esimese Astme Kohus tasumäärasid reguleerivate ühenduse õigusnormide puudumisel vabalt hinnata juhtumi asjaolusid, arvestades kohtuvaidluse eesmärki ja olemust, selle olulisust ühenduse õiguse seisukohalt, samuti kohtuasja keerukust, esindajate või nõustajate tehtud töö mahtu kohtueelses menetluses ja poolte majanduslikku huvi menetluses (Euroopa Kohtu kolmanda koja esimehe 26. novembri 1985. aasta määrus kohtuasjas 318/82 DEP: Leeuwarder Papierwarenfabriek *v.* komisjon, EKL 1985, lk 3727, punkt 3, ja eespool viidatud määrus Starway *v.* nõukogu, punkt 27).

1. *Kohtuvaidluse ese ja olemus, selle tähendus ühenduse õiguse seisukohalt ja kohtuasja keerukus*

Poolte argumendid

19 Hageja väidab, et kohtuasja ese ja olemus tekitasid käesoleval juhul uusi ja keerukaid majanduslikke ning õiguslikke küsimusi, mida iseloomustab otsuse, hagi ja kohtuotsuse pikkus. Samuti rõhutab hageja, et Airtoursi kohtuotsusel on märkimisväärne mõju koondumise järelevalvele nii ühise valitseva mõju mõiste määratlemise kui ka kohtuliku kontrolli tõhususe seisukohast, nagu selgub kohtuotsuse tulemusel kirjutatud arvukatest ajakirjanduslikest ja õigusteaduslikest

artiklitest. Eriti rõhutab hageja asjaolu, et Esimese Astme Kohus ei ole üksnes mehhaaniliselt korranud 25. märtsi 1999. aasta otsuses kohtuasjas T-102/96: Gencor v. komisjon (EKL 1999, lk II-753) esitatud testi, vaid kasutas juhtumi asjaolusid ühise turgu valitseva seisundi olukordade suhtes kohaldatava testi arendamiseks ja täpsustamiseks, eriti mis puudutab komisjoni õigust koondumise keelamiseks oligopoolsel ja kuritahtlikult kooskõlastamata turul.

20 Komisjon nõustub, et menetlus põhjustas arvukaid faktilisi ja õiguslikke küsimusi. Sellele vaatamata ei arva ta, et nimetatud kohtuasjal on ühenduse õiguse arengule otsustav mõju. Komisjon väidab ühise turgu valitseva seisundi määratlemise osas, et selle mõiste põhilisi koostisosasid uuriti juba eespool viidatud kohtuotsuses Gencor v. komisjon ning neid on põhjalikult lahatud üldises õiguskirjanduses. Hageja ei saa seetõttu väita, et ta on komisjoni suunanud tagasi kohtupraktika „õigele teele" pärast komisjoni katset kohaldada otsuses uusi kriteeriume, kuna see väide põhineb otsuse ekslikul ja tendentslikul tõlgendamisel. Komisjon möönab siiski, et survemehhanismi osas oli erimeelsusi, mis on suhteliselt vähese tähtsusega küsimus. Komisjon ei mõistnud, mille pärast on käesolev kohtuasi kohtuliku kontrolli tõhususe osas erilise tähtsusega, sest Esimese Astme Kohus uuris seda üksikasjalikult, nagu ta teeb seda iga kohtuasja puhul. Peale selle väidab komisjon, et kuigi taolise kohtuasja uurimine eeldab märkimisväärset tööd, on hageja poolt nõutav summa igal juhul ülemäära suur.

Esimese Astme Kohtu hinnang

21 Kõigepealt tuleb meenutada, et hagi puudutab nõukogu 21. detsembri 1989. aasta määrust (EMÜ) nr 4064/89 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (EÜT 1989, L 395, lk 1, korrigeeritud versioon EÜT 1990, L 257, lk 13) ja eriti komisjoni ühte otsust, mis võeti vastu juurdluse tulemusel ja mis tunnistas hageja poolt teavitatud plaanitava omandamise ühisturuga kokkusobimatuks. Vaadeldavate

turgude prognoosivaid analüüse eeldava koondumise järelevalvega seonduvate raskuste kõrval on otsuse iseärasuseks see, et sellega keelatakse kavatsetud tehing põhjusel, et see looks ühise turgu valitseva seisundi, mis eeldab selle tehingu konkurentsile avalduva mõju põhjalikku uurimist.

22 Seejärel tuleb rõhutada, et kuigi määruse nr 4064/89 alusel turgu valitsev seisund on juba olnud Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu kahe kohtuotsuse esemeks (31. märtsi 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-68/94 ja C-30/95: Prantsusmaa jt *v.* komisjon, nn Kali & Salz'i kohtuotsus, EKL 1998, lk I-1375, ja eespool viidatud kohtuotsus Gencor *v.* komisjon), on seda mõistet endiselt keeruline määratleda ja rakendada.

23 Käesolev kohtuasi on tõstatanud uusi küsimusi ühise turgu valitseva seisundi määratluse ja tunnuste osas, mida ei ole määratletud kohaldatavates õigusnormides, valitseva oligopoli liikmete vaikiva koostöö osas, vajaduse osas teha kindlaks hoiatustegurid, millega tagatakse sellises oligopolis sisemine ühtsus, ja — üldisemalt — komisjonilt nõutavate tõendite kaalu osas, kui ta kavatseb koondumise ära keelata põhjusel, et see põhjustaks ühise turgu valitseva seisundi tekkimise, mille tulemusel kahjustataks konkurentsi ühisturul märkimisväärselt. Selles osas tuleb märkida, et erinevalt eespool viidatud Gencori kohtuotsuse aluseks olevast kohtuasjast, mis puudutas plaatinaga ehk terves maailmas kaubeldava toorainega seonduva duopoli tekkimist, puudutas käesolev kohtuasi oligopoli tekkimist hooajateenuste turul, mille põhjustas Ühendkuningriigi neljast suuremast reisiettevõtjast ühe kadumine. Ühise turgu valitseva seisundi mõistet oli seega käesolevas kohtuasjas rakendada keerulisem.

24 Järelikult omas asjaomane kohtuasi ühenduse konkurentsiõiguse seisukohast tähtsust ja tõstatas arvukaid ja keerukaid majanduslikke ning õiguslikke küsimusi, mida hageja nõustajatel tuli tühistamishagi raames uurida.

2. *Poolte majanduslikud huvid kohtuvaidluses*

Poolte argumendid

25 Hageja väidab, et First Choice'i omandamist Airtoursi poolt hinnati umbes 850 miljonile Inglise naelale, mis tähendab märkimisväärset majanduslikku huvi, ja et otsuse tulemusel ei olnud võimalik tehingut teostada. Samuti väidab hageja, et ta jäeti ilma võimalusest laieneda ja saavutada kavandatud ühinemisega kokkuhoid ning sünergia. Seetõttu polnud ta võimeline osalema hiljem toimuvas turismitööstuse konsolideerimises.

26 Komisjon nõustub, et hageja kannatas võimaluse kaotuse tõttu. Ta märgib siiski, et tema majanduslikku huvi on raske hinnata seetõttu, et oli ebatõenäoline, et Airtours oleks võinud pärast Esimese Astme Kohtu otsust First Choice'i omandada. Hageja majanduslik huvi seisnes eeskätt oma seisundi määratlemises tulevikus toimuvate tehingute seisukohast. Selles osas ei jäänud Airtours otsuse mõjul turu hilisemast konsolideerimisest väljapoole, sest konsolideerimine (asjad COMP/M.2002 – Preussag/Thomson ja COMP/M.2228 – C&N/Thomas Cook) toimus piiriüleste ühinemistega, ja miski ei takistanud hagejat neid tehinguid teostamast.

Esimese Astme Kohtu hinnang

27 Tuleb sedastada, et otsus takistas umbes 850 miljonile Inglise naelale hinnatud ettevõtte ostmist. Järelikult, ilma et oleks vajalik hinnata asjaomase turu arengut otsusele järgnevalt, tuleb järeldada, et käesolev kohtuasi oli hageja jaoks olulise majandusliku tähtsusega.

3. *Nõustajate tehtud töö maht kohtueelses menetluses*

a) Üldised põhjendused

28 Esimese Astme Kohus rõhutab kõigepealt, et eelnevatest põhjendustest järeldub, et kohtuasi eeldas tegelikult hageja nõustajatelt olulist tööd.

29 Siiski tuleb sedastada, et hageja nõustajatel olid kohtuasjast juba laialdased teadmised, sest nad esindasid Airtoursi haldusmenetluses läbi viidud põhjaliku uurimise käigus. Hageja oli seega juba haldusmenetluse käigus esitanud teatavaid argumente, mida ta esitas Esimese Astme Kohtule ja mis puudutasid eelkõige turu määratlemist ja valitseva oligopoli liikmete vaikivat koostööd. See asjaolu hõlbustas tööd osaliselt ja vähendas hagi ettevalmistamisele kuluvat aega (Esimese Astme Kohtu 8. novembri 2001. aasta määrus kohtuasjas T-65/96 DEP: Kish Glass *v.* komisjon, EKL 2001, lk II-3261, punkt 25, ja eespool viidatud määrus Nan Ya Plastics ja Far Eastern Textiles *v.* nõukogu, punkt 43).

30 Lisaks tuleb meenutada, et kohtul tuleb põhimõtteliselt arvesse võtta kogu töötundide arvu, mis võivad menetluse tarvis Esimese Astme Kohtus olla objektiivselt vältimatud, vaatamata advokaatide arvule, kelle vahel osutatud teenuseid võidi jagada (30. oktoobri 1998. aasta määrus kohtuasjas T-290/94 DEP: Kaysersberg *v.* komisjon, EKL 1998, lk II-4105, punkt 20; 15. märtsi 2000. aasta määrus kohtuasjas T-337/94 DEP: Enso-Gutzeit *v.* komisjon, EKL 2000, lk II-479, punkt 20, ja eespool viidatud määrus Nan Ya Plastics ja Far Eastern Textiles *v.* nõukogu, punkt 44). Selles osas sõltub ühenduste kohtu võime hinnata tehtud töö väärtust esitatud teabe täpsusest (9. novembri 1995. aasta määrus kohtuasjas C-89/85 DEP: Ahlström jt *v.* komisjon, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 20, ja eespool viidatud määrus Stahlwerke Peine-Salzgitter *v.* komisjon, punkt 31).

31 Komisjonilt hüvitiseks nõutavate kulude eri liikide suurust tuleb hinnata eespool esitatud põhjenduste taustal.

32 Hageja täpsustab, et 1 464 441,55 Inglise naela suurune ilma maksudeta kogusumma (1 717 985,02 Inglise naela koos käibemaksuga), mille hüvitamist ta nõuab, koosneb järgmistest osadest:

	Inglise nael
Spetsialiseerunud õigusnõustajad (J. Swift, *QC*, ja *barrister* R. Anderson)	
Tasud	279 375,00
Käibemaks	*48 890,62*
Õigusnõustajad (*solicitors*)	
Tasud	850 000,00
Kulud (välja arvatud käibemaks)	19 509,68
Käibemaks	*152 163,33*
Majandusnõustaja (Lexecon)	
Tasud	281 051,52
Käibemaks	*49 184,02*
Majanduseksperdid (K. Binmore ja D. Neven)	
Tasud	33 885,35
Käibemaks	*3 305,50*
Nõustaja teenus seoses kohtudokumentide kättetoimetamise aadressiga Luxembourgis	
Tasud ja kulud	620,00
Kokku	1 464 441,55 (ilma käibemaksuta) *1 717 985,02 (koos käibemaksuga)*

b) Õigusnõustajad (*barrister*'id ja *solicitor*'id)

Poolte argumendid

33 Hageja palub hüvitatavate kohtukuludena kõigepealt hüvitada õigusnõustajate tasud, mille suurus on 279 375 Inglise naela ja mille eest on esitanud arve kaks konkurentsiõigusele spetsialiseerunud *barrister*'i (150 500 Inglise naela J. Swiftile, *QC*, ja 128 875 Inglise naela R. Andersonile), kes osalesid Esimese Astme Kohtus kogu menetluse jooksul. Ta rõhutab selles osas, et nagu Inglise kohtutes, on täiendavalt *solicitor*'ide tööle kahe *barrister*'i kasutamine õigustatud kohtuasja tähtsuse ja keerukuse tõttu.

34 Hageja nõuab ka 850 000 Inglise naela hüvitamist tasudena, mille eest on esitanud arve *solicitor*-büroo Slaughter & May. Ta rõhutab, et menetluse eest vastutavasse meeskonda kuulus partner (kes töötas 413 tundi ja 45 minutit), keda abistasid kogu menetluse jooksul *senior solicitor* (kes töötas 315 tundi ja 25 minutit) ja teine *solicitor* (esimene *solicitor* töötas menetluse alguses 307 tundi, hiljem asendati ta teise *solicitor*'iga, kes töötas 204 tundi ja 45 minutit menetluse lõpuni). Nimetatud meeskonnas osales menetluse erinevates etappides ka mitmeid praktikante. Kaks praktikanti töötasid vastavalt 115 tundi ning 100 tundi ja 15 minutit hagi etapis, kolmas praktikant töötas 193 tundi ja 20 minutit hageja repliigi etapis ja kolmteist praktikanti töötasid 15 minutit kuni 35 tundi (kokku 110 tundi ja 30 minutit), mida selgitab asjaolu, et praktikandid vahetuvad iga kolme kuu tagant ja kohtumenetlus kestis peaaegu kolm aastat. Hageja väidab, et *solicitor*-büroo töötas kohtuasjaga 1760 tundi ja et kohtuasja eest vastutavat meeskonna tuumikut hoiti miinimumtasemel, mis võimaldas kliendile teenust osutada.

35 Hageja täpsustab, et hagi ettevalmistamisel 1999. aasta septembri lõpust kuni 11. oktoobri 2001. aasta kohtuistungini osalenud *solicitor*-büroo 19 isiku esitatud arvetel näidatud 1760 töötunnist kulus umbes 500 tundi otsuse analüüsile ja hagi ettevalmistamisele (oktoobrist kuni detsembrini 1999), umbes 500 tundi vastuse analüüsile ja hageja repliigi ettevalmistamisele (märtsist kuni aprillini 2000), mitmeid tunde kostja vasturepliigi analüüsile (juuni 2000), umbes 100 tundi menetlust korraldavatele meetmetele vastuste ettevalmistamisele (juulist kuni augustini 2001) ja umbes 500 tundi kohtuistungi ettekande läbivaatamisele ning kohtuistungi ettevalmistamisele, millest võttis osa viis Airtoursi esindavat inimest (septembrist kuni oktoobrini 2001).

36 Komisjon vaidlustab nii osalenud advokaatide (*barrister*'id ja *solicitor*'id)) arvu kui ka tasu suuruse ja arvetel näidatud töötundide arvu.

37 Advokaatide arvu osas leiab komisjon, et üksnes kahe advokaadi või kõige rohkem kolme advokaadi tasusid võib pidada hüvitatavateks. Komisjon väidab seega, et Slaughter & May poolt 19 isiku palkamine oli jõuvarude raiskamine. Kui komisjon nõustuks, et nimetatud 19 isikust kuuel on kulunud kohtuasjaga töötamiseks palju aega, leiab ta igal juhul, et meeskond on vajalikust suurem. Lisaks täienes meeskond kahe *barrister*'i võrra, mis oli üleliigne ja täiesti ebavajalik. Kaheksaliikmelises meeskonnas oli kolm kogenud advokaati, samal ajal kui oleks piisanud ühest, keda oleks võinud toetada väike pädev meeskond. Võrdluseks võiks tuua komisjoni, kelle poolt kohtuasja ettevalmistamise ja esitamisega tegeles üksainus õigusteenistuse ametnik, keda abistasid haldusmenetluses osalenud kaks ökonomisti konkurentsi peadirektoraadist.

38 Komisjon vaidlustab kohtuasjale kulutatud tundide arvu puhul selle, kas oli vajalik või mõistlik kulutada kohtuasjale üle 1760 tunni (ja isegi rohkem kui 2000 tundi, kui arvestada kahe *barrister*'i tööd), eriti kui arvestada seda, et nimetatud advokaadid esindasid hagejat juba haldusmenetluses ja seega olid juhtumi asjaolude ja

majandusküsimustega hästi kursis. Peale selle viitab kohtueelse menetluse erinevate etappide vaheline ajajaotus aja raiskamisele. Raske on ka mõista, kuidas võis olla vajalik kulutada 500 tundi (umbes kolme kuu töö) otsuse analüüsile ja tühistamishagi ettevalmistamisele või kuidas oli võimalik kulutada sama arv tunde komisjonipoolse vastuse analüüsile ja sellele vastamisele, kui toimikus ei saanud enam sisalduda uusi asjaolusid. Komisjoni arvates näib 700 tundi mõistlikum kui arvetel esitatud 1760 tundi.

39 Komisjon leiab, et arvetel esitatud tasusummad on pööraselt liialdatud. Arve 850 000 Inglise naela 1760 töötunni eest tähendab ligikaudu 500 Inglise naela suurust tunnitasu ja seda menetluses osalenud juristide kõikide kategooriate puhul (partner, juhtiv kaastöötaja, kaastöötaja ja praktikant). Sel ajal maksti harva tasusid üle 350 Inglise naela, välja arvatud tuntuimate büroode kogenuimatele advokaatidele. Brüsselis on ühenduse õigusele spetsialiseerunud advokaatide tasud üldiselt madalamad. Üldreeglina ei ületa kaastöötajate (*assistant solicitors*) tunnitasu sõltuvalt nende kogemusest 200 Inglise naela, samal ajal kui praktikantide tunnitasu peaks piirduma 50–80 Inglise naelaga. Arvestades normaalset ülesannete jaotust kogenud või vähem kogenud töötajate vahel ja asjaolu, et kogenud juristidele makstakse suuremaid tasusid, peaks olema meeskonna õiglane keskmine tunnitasu tublisti alla 200 Inglise naela.

Esimese Astme Kohtu hinnang

40 Käesolevas kohtuasjas valis hageja ennast esindama nii *barrister*'id („*counsel*") kui ka *solicitor*'id. Seetõttu palub ta hüvitatavate kohtukuludena hüvitada õigusnõustajate tasud 1 129 375 Inglise naela suuruses summas ehk 279 375 Inglise naela *barrister*'ide tasudena ja 850 000 Inglise naela *solicitor*'ide tasudena.

41 Järelikult tuleb Esimese Astme Kohtul välja selgitada, kas ja millisel juhul on nimetatud tasud Esimese Astme Kohtu menetlusega seotud vältimatud kulud kodukorra artikli 91 punkti b tähenduses.

42 Selles osas tuleb rõhutada, et mitmetes *common law* õigussüsteemides, sealhulgas Inglismaa ja Walesi õigussüsteemides on advokaadi elukutsele omane jaotumine kaheks haruks ehk esiteks *solicitor*'ideks ja teiseks *barrister*'ideks, kelle vahelised ülesanded olid kuni viimase ajani jaotatud üksteist täiendavate, kuid erinevate ülesannetega. *Solicitor* tegutses kliendi nõustajana paljudes õigusvaldkondades, tal puudus esindamise õigus kõrgemates kohtutes, kuid ta võis vajadusel kaasata selleks *barrister*'i. *Barrister* spetsialiseerus kohtuasja suulisele kaitsele ja kliendid ei võinud teda palgata vahetult.

43 Asjakohaseid kutsealaseid norme on muudetud ühenduste kohtutes toimuvate õigusvaidluste osas nii, et praegu puuduvad õiguslikud või kutsealased takistused, kui asjaosalist esindab üksnes Inglismaa ja Walesi *solicitor* või *barrister* nii kirjalikus kui ka suulises menetluses. Sellest siiski ei järeldu, et kui klient otsustab olla esindatud nii *solicitor*'i kui ka *barrister*'i poolt, siis mõlema tasusid ei tuleks pidada menetlusega seotud vältimatuteks kuludeks kodukorra artikli 91 punkti b tähenduses.

44 Esimese Astme Kohtul tuleb sellises olukorras kulude määramiseks välja selgitada, millisel määral kõikide asjaomaste nõustajate teenused olid kohtumenetluse seisukohast vajalikud, ja tagada, et kulusid ei oleks asjatult kahekordistatud mõlemat liiki nõustajate kasutamisega. Kui hageja, nagu käesolevas asjas, palub oma hagis tühistada komisjoni otsus, mis võeti vastu sellise haldusmenetluse tulemusena, kus teda esindas samadest õigusnõustajatest koosnev meeskond, moodustuvad Esimese

Astme Kohtu menetlusega seotud vältimatud kulud oluliselt kuludest, mis on seotud avalduste ja Esimese Astme Kohtu poolt määratud menetlust või uurimist korraldavatele meetmetele vastuste ettevalmistamise ja koostamisega ning kohtuistungil osalemisega.

45 Sellest tuleneb näiteks, et kui klient otsustab oma *solicitor*'i nõuandel kasutada *barrister*'i teenuseid, kes nõustaks teda võimaliku tühistamishagi esitamisel, ja kui nimetatud *barrister*'i volitatakse koostama kohtudokumente ja esindama klienti kohtuistungil, piirduvad *solicitor*'i vältimatud kulud selliste kuludega, mis on seotud *barrister*'i volitamisega, tema soovituste kohase tegutsemisega, kohtudokumentide koostamise ja esitamisega ning kohtuistungil osalemisega.

46 Käesoleval juhul nähtub esiteks kohtutoimikust, et kuigi kahe *barrister*'i esitatud erinevate tasuarvete põhjal ei ole võimalik kindlaks teha kohtuasjale kulutatud tundide arvu, kirjeldatakse nimetatud dokumentides siiski lühidalt hagejale osutatud teenuseid. R. Andersoni tasuarvetel nimetatakse ühe dokumendi ettevalmistamist Esimese Astme Kohtule, menetluse erinevate etappidega seotud dokumentide lugemist („*perusing papers*"), *solicitor*'idega või J. Swiftiga peetud koosolekutel osalemist („*advising in conference*"), hagi koostamist ja parandamist, repliigi koostamist, uurimistöö ja menetlust korraldavatele meetmetele vastuste ettevalmistamist, kohtuistungi ettevalmistamist ning reisi- ja elamiskulusid Luxembourgis. J. Swifti tasuarvetel nimetatakse avalduste sisu parandamist („*settling application*" või „*reading and considering rejoinder*"), nõupidamist *solicitor*'idega või R. Andersoniga, eelkõige menetlust korraldavatele meetmetele vastuste ettevalmistamist, kohtuistungi ettevalmistamist ning reisi- ja elamiskulusid Luxembourgis. Esimese Astme Kohus leiab seega, et *barrister*'ide töö puudutas kohtueelse menetluse kõiki etappe.

47 Teiseks tuleb märkida, et lisaks kahele eespool viidatud *barrister*'ile osales asjaomases kohtuasjas ka kaks *solicitor*'i, kellel on konkurentsiõiguse valdkonnas teatav kogemus, ning keda abistasid pidevalt üks *solicitor* (üks *solicitor* menetluse alguses ja seejärel lõpus teine) ja üle tosina praktikandi.

48 Lisaks võib *solicitor*-büroo poolt kulutatud tundide arvu võrdlemisel kohtueelse menetluse erinevate etappide ja *barrister*'ide tasuarvetega sedastada, et *solicitor*-büroo töö kattus suures osas *barrister*'ide poolt tehtud tööga. Näiteks märgib hageja, et *solicitor*-büroo kulutas hagi ettevalmistamisele 500 tundi, mis on 62 8-tunnist tööpäeva. R. Andersoni tasuarvetel on märgitud, et pärast erinevate dokumentidega tutvumist 9–12. novembril 1999 tegeles ta hagi ettevalmistamise ja parandamisega 15. novembrist kuni 1. detsembrini 1999. J. Swifti tasuarvetel on märgitud, et 29–30. novembrini 1999 tutvus ta hagiga. *Barrister*'id töötasid repliigi ettevalmistamise ja koostamisega samal viisil nagu *solicitor*-büroo, kuigi hageja märgib, et *solicitor*-büroo kulutas selle ettevalmistamisele 500 tundi.

49 Kahe *barrister*'i ja kahe kogenud *solicitor*'i kasutamine kahekordistas tööd, sest nende tööl oli osaliselt sama eesmärk.

50 Kolmandaks tuleb meenutada, et sarnaselt *barrister*'idele esindas hagejat haldusmenetluses läbiviidud põhjaliku uurimise käigus *solicitor*-büroo. Pealegi piirdusid komisjoni avaldused hageja argumentide ümberlükkamisega ega sisaldanud hagis ja repliigis esitatud analüüsi muutvaid uusi argumente, mis hõlbustas *barrister*'ide ja *solicitor*'ide tööd kohtueelses menetluses.

51 Arvestades eelnevat, leiab Esimese Astme Kohus, et kohtuasjale hageja sõnul kulunud töötundide arv on ülemäära suur ega ole tervikuna kodukorra artikli 91 punkti b tähenduses „vältimatu kulu".

52 Lisaks tuleb rõhutada, et hageja poolt edastatud teabes *solicitor*-büroo tasude osas ei täpsustata kohtuasjas osalenud isikute erinevate kategooriate ehk partneri, juhtiva kaastöötaja, kaastöötaja ja paljude praktikantide tunnitasu. Taolise teabe puudumisel tuleb sedastada, et kui jagada nõutav summa (850 000 Inglise naela) arvetel esitatud töötundide arvuga (1760 tundi), oleks keskmine tunnitasu isikute erinevatel kategooriatel umbes 483 Inglise naela. Kuigi sellist tunnitasu võib ilmselt käesoleval juhul pidada tasuks eriti kogenud professionaali teenuste eest, ei või seda ümberlükkamatult kohaldada kõikide toimikus mainitud isikute kategooriate nagu vanem-*solicitor*'i, *solicitor*'ide ja praktikantide suhtes, kes on kokku töötanud 1346 tundi *solicitor*-büroo arvetega esitatud 1760-st töötunnist ehk teinud üle 75% tööst.

53 Seetõttu tuleb komisjoni poolt hüvitamisele kuuluvate õigusnõustajate tasude suuruseks kinnitada 420 000 Inglise naela, millest 95 000 Inglise naela puudutab Swifti, 75 000 Inglise naela Andersoni ja 250 000 Inglise naela *solicitor*-bürood.

c) Majandusnõustajad ja -eksperdid

54 Hageja väidab, et ökonomistide osavõtt oli käesolevas kohtuasjas vajalik.

55 Esimese Astme Kohus märgib selles osas, et kui arvestada komisjoni poolt koondumise järelevalve raames esitatud hinnangute põhiliselt majanduslikku olemust, võib sellele valdkonnale spetsialiseerunud majandusnõustajate ja -ekspertide kaasamine lisaks õigusnõustajatele osutuda mõnikord vältimatuks ja tekitada kulusid, mida võib hüvitada kodukorra artikli 91 lõike b alusel (vaata muus majandusvaldkonnas 8. juuli 1998. aasta määrus kohtuasjas T-85/94 DEP ja T-85/94 OP-DEP: Branco *v.* komisjon, EKL 1998, lk II-2667, punkt 27, ja 17. septembri 1998. aasta määrus kohtuasjas T-271/94 DEP: Branco *v.* komisjon, EKL 1998, lk II-3761, punkt 21).

56 Siiski tuleb sedastada, et kohtueelsest menetlusest osa võtnud ökonomistide arv on märkimisväärne. Asjaomasest kohtuasjast võttis osa kolmest majanduskonsultandist koosnev meeskond, keda abistasid mitmed teadurid ja kaks täiendavat eksperti. Hageja ei selgita muuhulgas, miks vajati käesolevas kohtuasjas viit ökonomisti.

i) Lexeconi tasud

— Poolte argumendid

57 Hageja tõdeb Lexeconi arvetega esitatud 281 051,52 Inglise naela suuruse tasu osas, et asjaomane büroo osales hagi ettevalmistamise, repliigi ja menetlust korraldavatele meetmetele vastuste ettevalmistamises ja et tema panuse tähtsus nähtub Airtoursi kohtuotsusest, eriti mis puudutab argumente seoses ühise turgu valitseva seisundi mõistega ja vajadusega kirjeldada hoiatusmehhanismi. Vastusena komisjoni argumendile, mille kohaselt ei ole võimalik mõista, miks Lexecon kasutas 1501 tundi toimikuga tutvumiseks, kui ta osales juba haldusmenetluses, tõdeb hageja, et Lexeconi osalemisega selles menetluses võidi tagada, et toimiku lugemisele ei kulutatud asjatult aega.

58 Komisjon märgib, et hagejat juba haldusmenetluses nõustanud Lexeconi taotletav summa on märkimisväärne. Komisjoni arvates ei olnud uus analüüs vajalik, sest haldusmenetluses ja Esimese Astme Kohtus tekkinud majandusküsimused ei erinenud üksteisest. Samuti märgib komisjon, et hageja ei ole suutnud tõendada, milline oli Lexeconi tegelik panus kohtuasja uurimisel.

— Esimese Astme Kohtu hinnang

59 Tuleb sedastada, et nõutav 281 051,52 Inglise naela suurune summa hõlmab 1501 töötundi, mida on teinud kolmest isikust koosnev meeskond, keda abistasid mitmed teadurid. Selles osas puudutab hageja poolt edastatud teave esiteks kohtuasja eest vastutava meeskonna liikmete tehtud töö üksikasju ehk B. Bishopi (18 tundi tasuga 360 Inglise naela tunnis) ja A. Overdi (643 tundi tasuga 220 Inglise naela tunnis), D. Jacksoni (709 tundi tasuga 180 Inglise naela tunnis) ja „Research Economists/Associates'i" (131 tundi tasuga 120 Inglise naela tunnis) tööd ja teiseks mainitakse, et nimetatud töö puudutas „kutsealaseid teenuseid", mida osutati 1999. aasta novembrist kuni 2001. aasta oktoobrini ja mida täiendavalt ei täpsustatud.

60 Kuigi kohtuvaidluse olemus võiks õigustada majandusnõustaja osalemist Esimese Astme Kohtu kõikides etappides, on arvetega esitatud töötundide arv ülemäära suur Lexeconi haldusmenetluses osalemise ja hageja edastatud arvete kohta selgituste puudumise tõttu.

61 Seetõttu tuleb hüvitamisele kuuluvate Lexeconi puudutavate tasude suuruseks kinnitada 30 000 Inglise naela.

ii) Professorite K. Binmore'i ja D. Neveni tasud

— Poolte argumendid

62 Hageja märgib professor Binmore'ile 18 900 Inglise naela suuruse tasu hüvitamise osas, et tema töö puudutas muuhulgas hagi lisaks oleva ja kohtuistungi ettekandes nimetatud aruande ettevalmistamist. Seega on sellest tööst tekkinud kulud õigustatud.

63 Hageja märgib sarnaselt professor Neveni 14 985,35 Inglise naela suuruse tasu hüvitamise osas, et tema töö puudutas muuhulgas hagi lisaks oleva ja kohtuistungi ettekandes nimetatud aruande ettevalmistamist. Pealegi tugines Esimese Astme Kohus mitmeid kordi sama autori poolt haldusmenetluses koostatud teisele majandusaruandele. Seega on sellest tööst tekkinud kulud õigustatud.

64 Komisjon leiab, et professorite Binmore'i ja Neveni panused ei olnud vajalikud. Nende aruannete mainimine kohtuistungi ettekandes on normaalne, sest see on seda liiki dokumendi otstarve. Lisaks viitab hageja Neveni osavõtu tähtsuse õigustamiseks väidetele, mida professor esitas haldusmenetluses, kuid mitte kohtumenetluses.

— Esimese Astme Kohtu hinnang

65 Kõigepealt tuleb tõdeda, et 18 900 Inglise naela suurune kulude hüvitamise nõue, mis puudutab professor Binmore'i tasu, koosneb esiteks 16 400 Inglise naelast hagiga seotud dokumentide ettevalmistamise eest ja teiseks 2500 Inglise naelast repliigi lisaks oleva aruande ettevalmistamise eest, mille pealkiri on „The Failure of the Commission to Understand the Economics of Tacit Collusion".

66 Hageja poolt edastatud tasuarved ei sisalda mingisugust teavet, mis võimaldaks aru saada, milline oli professor Binmore'i panus hagi lisade ettevalmistamisel. Hagile lisatud erinevad majanduslikud analüüsid sisaldasid väljavõtteid erinevatest õpikutest ja ajakirjadest. Esimese Astme Kohus leiab selles osas, et kuigi tal oli nimetatud analüüside tõttu võimalik saada asjaomase kohtuasja teatavate aspektide kohta üldine majanduslik ülevaade, ei saa 16 400 Inglise naela kulutamist selliste dokumentide kokkuseadmise eest pidada vältimatuks.

67 Esimese Astme Kohus märgib seoses professor Binmore'i koostatud ja repliigile lisatud aruandega, mille pealkiri on „The Failure of the Commission to Understand the Economics of Tacit Collusion", et nimetatud aruandes uuriti vaikivat konkurentsivastast koostööd ja seetõttu võib aruannet pidada käesoleva kohtuasja raames vältimatuks.

68 Järelikult tuleb professor Binmore'i hüvitatavate tasude summaks kinnitada 4500 Inglise naela (ehk 2000 Inglise naela hagiga seotud dokumentide ja 2500 Inglise naela aruande eest).

69 Esimese Astme Kohus rõhutab, et professor Neveni tasu puudutav 14 985,35 Inglise naela suurune kulude hüvitamise nõue sisaldab esiteks 5583,17 Inglise naela hagile lisatud aruande ettevalmistamise eest, mille pealkiri on „Case No IV/M.1524 Airtours/First Choice: an Economic Analysis of the Commission Decision", teiseks 3479,40 Inglise naela professor Neveni panuse eest repliigi ettevalmistamisel ja repliigile lisatud aruande ettevalmistamise eest, mille pealkiri on „Airtours vs. Commission of the European Communities — Case T-342/99: Collective Dominance in the Commission's Statement of Defence, A Comment", ja kolmandaks 5922,78 Inglise naela kohtuistungiks valmistumise ja sellest osavõtu eest.

70 Esimese Astme Kohus märgib selles osas, et professor Neveni panus kohtumenetlusele oli vajalik, sest see võimaldas Esimese Astme Kohtul kasutada täpset, üksikasjalikku ja argumenteeritud majanduslikku aruannet käesoleva kohtuasja mitmete aspektide osas, mis puudutavad nii otsust kui ka kaitse sisu.

71 Järelikult oli professor Nevenile makstav tasu Esimese Astme Kohtu menetlusega seotud objektiivselt vältimatu kulu ning seega tuleb 14 985,35 Inglise naela suurune summa hüvitada.

72 Kokkuvõttes tuleb sedastada, et hageja majandusnõustajate ja -ekspertide tasude hüvitatavaks määraks tuleb kinnitada 49 485,35 Inglise naela (millest 30 000 Inglise naela on Lexeconi töö eest, 4500 Inglise naela professor Binmore'i töö eest ja 14 985,35 Inglise naela professor Neveni töö eest).

d) Teenus seoses kohtudokumentide kättetoimetamise aadressiga Luxembourgis

73 Hageja palub hüvitada 620 Inglise naela teenuse eest, mis puudutab kohtudokumentide kättetoimetamise aadressi Luxembourgis ja mis on vältimatu kulu. Komisjon ei ole selle kohta märkusi esitanud.

74 Kuna kulud teenuse eest seoses kohtudokumentide kättetoimetamise aadressiga Luxembourgis olid hagi esitamisel vajalikud ja kuna komisjon ei ole seda vaidlustanud, tuleb nimetatud summa hüvitamisega nõustuda.

e) Muud kulud peale käibemaksu

75 Hageja palub hüvitada summas 19 509,68 Inglise naela muud kulud peale käibemaksu põhjusel, et nimetatud kulud on seotud koopiate tegemise, reisi- ja majutuskuludega (sealhulgas rohkem kui ühe advokaadi ja majandusnõustajate kulud) ning neid tuleb pidada vältimatuteks kuludeks. Komisjon ei ole selle kohta märkusi esitanud.

76 Kuna nimetatud kulusid ei ole komisjon vaidlustanud, tuleb lugeda need hüvitatavateks kohtukuludeks ja määrata nende hüvitamine.

f) Käibemaks

77 Hageja palub hüvitada hüvitatavate kuludega seonduva käibemaksu summas 253 543,47 Inglise naela, mis on samuti hüvitatav (eespool viidatud määrus kohtuasjas Leeuwarder Papierwarenfabriek *v.* komisjon, punkt 4).

78 Komisjon vaidleb sellele seisukohale vastu ja tugineb selles osas Euroopa Kohtu 16. detsembri 1999. aasta määrusele kohtuasjas C-137/92 P-DEP: Hüls *v.* komisjon (kohtulahendite kogumikus veel avaldamata).

79 Esimese Astme Kohus rõhutab, et kui hageja on käibemaksukohustuslane, on tal õigus saada maksuhaldurilt tagasi tema poolt ostetud kaupadelt ja teenustelt makstud käibemaks. Seega ei ole käibemaks tema jaoks kulu ja järelikult ei või ta nõuda komisjoni poolt hüvitamisele kuuluvatelt kuludelt tasutud käibemaksu hüvitamist kodukorra artikli 91 punkti b alusel. Advokaaditasudelt ja –kuludelt makstud käibemaksu ei saa hüvitada, sest pole vaidlustatud seda, et hageja võis vähendada selliselt makstud summasid ega pidanud seega sellist kulu ise kandma (eespool viidatud määrus Hüls *v.* komisjon, punkt 20).

Järeldus

80 Eelnevat arvestades tuleb komisjoni poolt hagejale hüvitatavateks kuludeks määrata 489 615,03 Inglise naela ilma käibemaksuta, millest 420 000 Inglise naela moodustavad õigusnõustajate tasud (95 000 Inglise naela Swifti osas, 75 000 Inglise naela Andersoni osas ja 250 000 Inglise naela *solicitor*-büroo osas), 30 000 Inglise naela Lexeconi tasu, 4500 Inglise naela professor Binmore'i tasu, 14 985,35 Inglise

naela professor Neven i tasu, 620 Inglise naela teenuse eest, mis puudutab kohtudokumentide kättetoimetamise aadressi Luxembourgis, ja 19 509,68 Inglise naela muude kulude eest peale käibemaksu.

81 Kuna nimetatud summa arvestab kohtuasja kõiki asjaolusid kuni käesoleva määruse tegemiseni, ei tule eraldi lahendada käesoleva kohtukulude suuruse määramise menetlusega hagejale tekkinud kulude hüvitamist (vt eespool viidatud määrus Groupe Origny *v.* komisjon, punkt 44, ja eespool viidatud määrus Nan Ya Plastics ja Far Eastern Textiles *v.* nõukogu, punkt 49).

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (viies, laiendatud koda)

määrab:

1. Komisjoni poolt Airtoursile hüvitatavate kohtukulude kogusumma on 489 615,03 Inglise naela (nelisada kaheksakümmend üheksa tuhat kuussada viisteist naela ja kolm penni).

28. juunil 2004 Luxembourgis.

Kohtusekretär — Koja esimees

H. Jung — P. Lindh